

EL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC D'ÈPOCA PREHISTÒRICA DE CALONGE

JOAN VICENS i TARRÉ

Probablement, l'actual territori calongí estigué habitat durant el paleolític per tribus, les quals per la seva qualitat de nòmades visqueren temporades en els boscos, recollint fruits i caçant animals. Però sols ens podem valer de suposicions i, per tant, sense veritable fonament arqueològic no es pot establir res en ferm.

En situar, doncs, la raça o poble que podríem dir-ne autòcton, l'hem de posar en ple neolític i geogràficament instal·lat a la vall de Ruàs. És, aquesta, una perllongació de la vall dels Molins, regió encaixada entre les serres de Vallvenera, el massís de la Creu i les muntanyes de Sant Cebrià, amagada, riques en aigües, i en aquella remota època plena de boscos selvàtics amb caça major i un bon nombre de refugis en els quals enterraven els seus morts.

Així, el primer nucli habitat sedentari cal situar-lo allí, on s'han descobert setze coves, un dolmen i un possible poblat. Cronològicament comprèn, aproximadament, entre els 3000 i 1800 anys abans de Crist. Lluny del mar i amb una posició de resguard, amb vigilants estratègicament situats, podien preveure i defensar-se de qualsevol agressió procedent dels quatre punts cardinals.

Però la presència d'una sitja a la plaça de la Concòrdia, la trobada d'una cassola en el Pla, la recuperació d'estrís de sílex i destrals de pedra en molts punts, els alineaments de can Baraca, el menhir de Belliu i sobretot el conjunt magalític de Sant Daniel, ens planteja la hipòtesi d'una pluralitat de poblament, ja que les troballes responen més o menys a una mateixa cultura.

En fer l'inventari del material del dolmen de Puig ses Forques, se situa el monument a principi de l'edat del bronze, cosa que representaria

que aquella zona estava habitada posteriorment, formant un nucli a part en l'espai i en el temps; però els posteriors investigadors, entre ells Lluís Esteve, hi donen més antiguitat, de 2300 a 1700 anys abans de Crist, és a dir, que el fan paral·lel cronològicament amb la zona de Ruàs.

Podríem, però, suposar remotament que la tribu que habitava Ruàs, lloc ocult i agrest, relativament poblat per la densitat monumental que guarda, va fer un desplaçament vers regions més espaioses, com és Sant Daniel, entre el pla i el mar, en època de més seguretat, ja que el dolmen fou habitat fins al 900 a.C.

Sigui com sigui, el mapa de Calonge en temps prehistòrics presenta, fins avui, cinquanta localitzacions (28 monuments i 22 troballes), distribuïts en cinc zones:

A) Zona Nord.- Dos sílexs, un ganivet, dues destrals i un fragment de ceràmica.

Un sílex trobat en el camí de Fitor, sobre el mas Santet, catalogat com a petit esquerdill, peça d'escotadura, de color grisenc.

Un altre sílex, en forma de burí, en el mas Deumenjó.

Un fragment de ganivet de sílex, de color beix, força malmenat, trobat també vora el mas Deumenjó.

Una destral basàltica recuperada a l'Avellaneda.

Una altra del mateix material, vora el mas Santet.

I un tros de terrissa atípica en els camps del citat mas Deumenjó.

B) Zona Central.- Sis destrals de pedra, un burí, un sílex, un ganivet, dos fragments de ceràmica, una sitja i dues coves d'enterrament.

Les destrals foren localitzades al carrer Migdia (Camp de la Llebre) (basalt, 74x41x23 cm, pes 120 g); carrer Bitller (verd-i-negra, 69x36x20 cm, pes 100 g); riera de Rifred, sota el carrer Nou (basalt, 167x60x40 cm, pes 620 g); Camp de Can Bou I (basalt, 75x60x25 cm, pes 160 g); Camp de Can Bou II, de les mateixes característiques, i l'Illa, també de basalt.

El burí, compost de quars i sílex, fou trobat a l'hort del Dr. Vilaseca (Eixample).

El sílex, al vessant sud del puig Tomàs.

Un tros de ganivet de sílex, de color rosat, es recuperà a Sant Nazari.

Uns fragments de ceràmica de color negre, al mas Ambrós, i un altre al puig Tomàs, atípic.

La sitja es trobava a la plaça de la Concòrdia, en un marge vora can Patrici, però fou eliminada en construir-se uns lavabos públics. Tenia la forma de garrafa i mesurava 1,60 m d'alt i 1,50 m d'ample en la part mitjana, 1,25 m en la base i 0,40 m en el coll. S'hi recuperaren ossos humans i d'animals, còdols i ceràmica.

La cova de la Roca Bacunal està situada a la part de migdia de l'esmentat grup rocós. L'excavació ha donat un fragment de vas campaniforme, ceràmica prehistòrica romana i moderna, dos fragments de coure, un tros de sílex i ossos d'animals.

La de l'Avellana, situada en direcció nord de la Bacunal, ha estat més rica en troballes: diversos fragments de vas campaniforme, ceràmica prehistòrica, trossos de carbó, uns quants sílexs, peces petites de collaret i un amulet de turquesa.

C) Zona Sud.- Un menhir, un ganivet de sílex i una cova.

El menhir està situat al cim d'un monticle, a Treumal. Serveix de fita entre la població de Castell d'Aro i Calonge. Les mides són 1,70 m d'alt; 0,80 m d'ample i 0,40 m de gruix; presenta cinc cassoletes.

El ganivet, trobat a la riera de Calonge, en el Pas de Sota la Torre, és de color beix clar (4,1x1x0,40 cm).

La cova, anomenada de Ronquillo, se situa al cim de puig Palet. Tot i que encara no ha estat excavada, s'hi ha trobat ceràmica i algun còdol.

D) Zona Est.- Un dolmen, un menhir, una cova d'aguait, una cassola, alineaments i tres destrals.

El dolmen i el menhir de Puig ses Forques estan situats en el puig del mateix nom, distanciat l'un de l'altre uns vint-i-cinc metres.

La cova d'aguait, anomenada Barraca de n'Oller, està apartada dels megàlits uns dos-cents metres, en direcció est. S'hi recuperaren alguns fragments de terrissa i alguns còdols.

La cassola del Pla fou trobada en foradar un pou a uns vuit metres de profunditat. Són quatre fragments d'un centímetre de gruix aproximadament i és d'un color gris rogenc.

Les destrals foren recuperades, una al Mas Ribot (basalt, 10x5,1x2,6 cm) i dues als Quatre Camins (basalt, 10,4x5,7x2,8 cm, pes 260 g, i 6x4,5x1 cm, respectivament).

Els alineaments de can Barraca estan situats en un pendent de mun-

tanya, de cara a ponent. Són quatre rengleres de pedres llicorelles. En el primer rest n'hi ha cinc de dretes; en el segon, quatre, i en el tercer i el quart, sis. La més original és la tercera del rest segon, la qual té forma cilíndrica i presenta una cassoleta en la cara sud (1,10x0,36x0,38 m). Les altres són rectangulars (d'1 a 1,30 m d'altura).

E) Zona Oest.- Un dolmen i divuit coves.

El dolmen, anomenat Pedres Dretes de Ruàs, forma un rectangle de 2x1,20 m format per set pedres de 0,92 m d'alçada. Estava enllosat. Sols es trobà un petit trosset de ceràmica atípica.

Les coves són naturals, aprofitant les cavorques de les roques granítiques, tan abundants a la contrada. Aquestes són:

- Menut Rubau o abric de can Rosselló, la primera que es localitzà. Fou excavada per Miquel Oliva i Prat. S'hi recuperà un sílex, ossos humans, ceràmica de tipus dolmènic i una llosa.

- La Bona, amb la següent aportació: ceràmica, sílex, blat carbonitzat, un amulet de clova de mol·lusc, una peça de collaret, ossos humans incinerats i d'inhumats, i 35 botons d'os.

- La d'en Savalls, que resultà estèril perquè havia servit d'aixopluc a carboners, els quals la buidaren i llençaren la terra a l'exterior.

- La des Gat Vaire, que donà un sílex, ceràmica i un molí per aixafar cereals.

- La des Gamarús, la qual té un rest de pedres al fons de la cavorca, aportà ceràmica, una olla entera, ossos humans força malmenats i ossos d'animals.

- La Roca Negra, sílexs, peces de collaret, ossos humans i ceràmica en quantitat.

- La de la Roca Esquerdada donà ossos, animals, gra de blat, un os gravat i fragments de terrissa.

- La d'en Sardineta fou molt rica en troballes, malgrat que els carboners també la buidaren en part. Donà molta ceràmica, ossos humans, quars, còdols, un ganivet de sílex enter, un punxó del mateix material, una punta de fletxa i un tros de braçalet d'aram gravat.

- La des Cap de Gos, ceràmica i un còdol.

- La d'en Rino, no acabada d'excavar, ceràmica.

- La del Pi, tampoc excavada, un tros de terrissa roja.

- La de Migdia, ceràmica, ossos humans i d'animal.

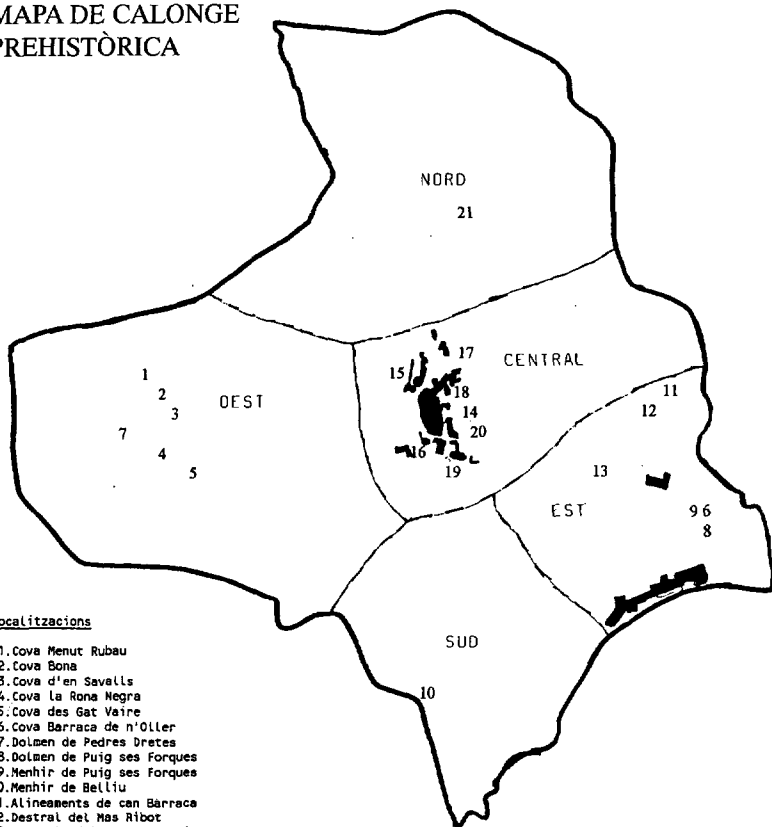
- La del Xuclamel, buidada també pels carboners, poca ceràmica.
- La de l'Abella, ceràmica, argila protectora, una peça cilíndrica de ferro i un sílex.
- La de l'Ullastre, molt a prop de l'anterior, una pedra tallant, sílex, quars, còdols, ceràmica i argila protectora.
- La de can Mont, un tros de ceràmica grisa.
- La de Cas Toi, ceràmica des de la dolmènica a la moderna, ossos humans, argila, còdols i ossos d'animals salvatges.
- I, finalment la de sa Guilla, la més gran i important de totes fins al moment. Té, com la des Gamarús, un rest de pedres dretes al fons de la cavorca i està formada per l'avantcambra i la cambra pròpiament dita. S'hi recuperaren restes d'uns sis esquelets, animals, un molí de mà molt rudimentari, ceràmica, un còdol i més de dos-cents botons ossis de dues mides: els més grossos tenen unes incisions rodones gravades al cap.

Deixant a part les zones nord, central i sud, les quals no tenen gaires monuments -exceptuant el menhir de Belliu, la sitja de la plaça de la Concòrdia, la cova de Ronquillo i les de Roca Bacunal i Avellana, a la muntanya de la Creu, ja que les troballes, consistents en fragments de sílex, ceràmica escampada i destrals de pedra, provenen d'estacions no localitzades i, per tant, arbitràries-, les dues zones de poblament fix s'han de situar, tal com s'ha dit primerament, en els boscos de Ruàs, de peculiaritat cavernícola, i en el sector de Sant Daniel, de caire magalític, zones relativament denses quan es parla d'aquella època. S'ha de puntualitzar que tant coves com megàlits són llocs d'enterrament i que encara no s'han localitzat els poblats de manera certa.

BIBLIOGRAFIA

- OLIVA i PRAT, Miquel (1945-1946): “Colgante de pizarra del magalito de Puig ses Forques (Calonge, Gerona)”, *Ampurias*, VII-VIII (Barcelona), p. 325-329.
- OLIVA i PRAT, Miquel (1947-1951): “Exploració d’un abric prehistòric a les Gabarres, terme de Calonge”, a *Miscel·lània Puig i Cadafalch*, (Barcelona: Institut d’Estudis Catalans), p. 169-172.
- CANER i ESTRANY, Pere (1949): “Calonge arqueològic”, *A.I.E.G.* IV (Gerona), p. 311-317.
- CANER i ESTRANY, Pere (1953): “Calonge arqueològic, artístic y monumental”, *A.I.E.G.* VIII (Gerona), p. 262-276.
- CANER i ESTRANY, Pere (1965): “Una estació prehistòrica inèdita: la barraca de n’Oller”, *Proa*, n. 110 (Palamós), p. 14.
- CANER i ESTRANY, Pere (1983): *La vall de Calonge*. Gràfiques Bigas. Sant Feliu de Guíxols.
- ESTEVA i CRUAÑAS, Lluís (1956-1957): “Prehistoria de la comarca guixolense: contribución a su estudio I”, *A.I.E.G.* XI (Gerona), p. 163-263.
- ESTEVA i CRUAÑAS, Lluís (1958): “Prehistoria de la comarca guixolense: contribución a su estudio II”, *A.I.E.G.* XII (Gerona), p. 173-244.
- ESTEVA i CRUAÑAS, Lluís (1959): “Reposición del menhir de Puig ses Forques, en el término de Calonge”, *Proa*, n. 39 (Palamós), p. 10-11.
- TOLEDO i MUR, Assumpció i AGUSTÍ, Bibiana (1987): “Les coves de Calonge. Estudi dels materials arqueològics que s’hi van trobar”, *Estudis sobre Temes del Baix Empordà*, n. 6 (Sant Feliu de Guíxols), p. 11-41.

MAPA DE CALONGE PREHISTÒRICA

Localitzacions

1. Cova Menut Rubau
2. Cova Bona
3. Cova d'en Savells
4. Cova la Rona Negra
5. Cova des Gat Vaire
6. Cova Barraca de n'Oller
7. Dolmen de Pedres Dretes
8. Dolmen de Puig ses Forques
9. Menhir de Puig ses Forques
10. Menhir de Belliu
11. Alineaments de can Barraca
12. Destral del Mas Ribot
13. Destrals dels Quatre Camins
14. Destral del Carrer Major
15. Destral del Carrer Bitller
16. Destral de La Riera de Rifred
17. Destrals dels Camps de Can Bou
18. Destral de l'illa
19. Sílex de Sant Mazarí
20. Sitja de La Plaça de la Concòrdia
21. Sílex de Fitor

Mapa representatiu del municipi amb les cinc zones i la localització d'alguns elements prehistòrics.